

Artikelarkiv Arvesølv 2008

Stormfloder

af *Svend Ove Edvardsen*

Lave områder tæt ved en kyst vil altid være udsat for en risiko for oversvømmelse, når vandstanden stiger ved kraftige storme fra uheldige vindretninger. Omfanget af oversvømmelserne bliver naturligvis særlig stort, når de lave områder ligger under eller lige omkring havets normale vandstand, som det er tilfældet ved inddæmmede områder.

Området mellem Dræby og Munkebo ud mod Odense Fjord udgør jo netop sådan et lavt inddæmmet område, og det har da også lige siden inddæmningerne blev påbegyndt i 1817-18 været udsat for adskillige ødelæggende oversvømmelser som følge af storme, der har skadet dæmningerne.

Stormfloder her på egnen opstår typisk, når en kraftig storm fra sydvest presser store vandmængder ind i Skagerrak, og vinden derefter pludselig skifter retning til nordøst. Vandet bliver derved presset ned mod bælterne, som har svært ved at aftage den store vandmængde, og resultatet bliver, at vandstanden stiger.

Stormfloden i 1945 set fra enden af Strandgyden. I baggrunden fiskerhusene på Lindø.

Hvis denne situation uheldigvis falder sammen med såkaldt springflod – særlig kraftigt højvande ved ny- eller fuldmåne – er der risiko for meget kraftig vandstigning, en såkaldt stormflod. Ifølge DMI's hjemmeside betragtes en vandstigning på 1-1½ m i Kattegat og Bælthavet som stormflod. I vadehavsområdet taler man først om stormflod ved vandstigninger på 2-2½ m.

Der har selvfølgelig altid forekommet stormfloder med varierende mellemrum og styrke, og de største af dem er bevaret i overleveringer eller i egentlige beretninger. I overleveringerne berettes om "Den store manddrukning" i 1362, hvor der i marskområderne nok er druknet op mod 20.000 mennesker. Mange har sikkert også set Stormflodssøjlen i Ribe og markeringen på en mur i domkirken, hvor den højeste vandstand er angivet for en stormflod i 1634.

Her på egnen foreligger der en beretning fra 1660, hvor en velhavende tolder fra Kerteminde, Johan Madsen, byggede en dæmning over vejlen ved Tårup Strand for at inddæmme et areal mellem Tårup og Kerteminde. Men allerede året efter blev dæmningen ødelagt af en stormflod, og toderen blev ruineret. Først i 1812 blev den nuværende Tårup Strand dæmning opført. Beretningen findes i Tårup Strand Pumpelags historie skrevet af V. Thilsing-Hansen og refereret i Kjerterminde Avis 14.4.1989.

I 1770 – altså før Tårup Strand dæmningen – skrev den daværende provst Nicol Bøgh sine "Skiønne Efterretninger" om Bjerge Herred baseret på den viden, han havde indsamlet i sin periode som præst for Kerteminde og Drigstrup menigheder fra 1747 og som provst for Bjerge Herred fra 1761. Heri berettede han også om herredets geografi og vejforhold.

Om landevejen ved Munkebo skrev han: *"Endnu gaaer Hindsholm Landevej liige over Landevejen igiennem Bregnør og Muncheboe til Odense. Men kommer man fra Odense af, kan man og gierne see af Vandenes Højde paa Muncheboe Gade, enten man tør driste sig til at kiøre over Veilen (ved Tårup) eller icke; thi naar Kierteminde Fiord gaar ind paa Muncheboe Gade, ja er færdig at gaa ind i Huusene, maa man icke tænke paa at komme over Vejlen, men kiøre til Kierteminde."*

Næste beretning kan vi finde i Ole Nederlands bog "Det gamle Munkebo", hvor han fortæller om inddæmningerne ved Dræby. De første små inddæmninger blev foretaget i 1817-19 ved Dræby Fed og i Dræbybugten ved den nuværende Mølkærskole. De omfattede henholdsvis ca. 5 tdr. land og ca. 50 tdr. land, men ved en voldsom stormflod den 3.-4. februar 1825 blev begge dæmninger ødelagt, og der gik mange år, før skaderne blev udbedret.

I løbet af 1800-tallet blev der udført yderligere 4 inddæmninger i området, hvoraf den sidste store Vigerø-Lindø dæmning faktisk gjorde alle de tidligere inddæmninger overflødige. Den blev udført i årene 1871-74 og tørlagde hele bugten mellem Dræby Fed og Lindø, i alt ca. 600 tdr.land.

Men også dette projekt blev ramt af en meget voldsom stormflod, der indtraf den 12.-14. november 1872. Ved den lejlighed var der tale om en orkanagtig storm fra øst kombineret med kulde og sne, som pressede Østersøens vand ned mod Bælt-havet. Det var derfor Lolland-Falster og kysterne ved den vestlige del af Østersøen, der blev hårdest ramt med en vandstigning på omkring 3 m.

På det tidspunkt var dæmningsbyggeriet ved Vigerø i fuld gang, og der var stadig vand i områderne bag dæmningen. Der var således ikke tale om store markskader, kun skader på selve dæmningen. De fynske aviser omtalte da heller ikke hændelsen, hvorimod de havde lange beretninger om stormens hærgen i det sydfynske øhav og på Lolland. Men skaderne på dæmningen gav store ekstra omkostninger til entrepenøren, H. Larsen fra Odense, og det var begyndelsen på en lang række af vanskeligheder, som endte med, at hele dæmningsprojektet kom på tvangsauktion i 1880.

Den næste store stormflod begyndte den 23. oktober 1921, og den er ret godt beskrevet både gennem øjenvidneberetninger og i avisartikler. Den 23. var en søndag med blæst og regnbyger, som i løbet af aftenen og natten blev til en kraftig storm, beretter Viggo Andersen på grundlag af notater i en dagbog skrevet af hans far, Peder Andersen, der dengang havde ejendommen Dræby Fedvej 526. Videre hedder det i dagbogen: *"Da far (Viggos bedstefar Anders Peder Andersen) kom til morgen ved 6½-tiden, sagde han: "Vandet står op til Dræby, så den store dæmning er brudt." Jeg afsted, men der var intet at gøre. I løbet af en ½ time var vandet steget så højt som 135 alen fra laden....der var brudt mange store huller i den store dæmning, lige til bunden er den væk mange steder. Vi har fået et læs tang skyllet ind i vor mark. "*

Fiskerhusene ved Vigerø under stormfloden i 1945

De følgende dage fortæller han i dagbogen om, hvordan han søgte at formindske skaderne. Han fik taget de sidste roer og kartofler op og hentet vand til dyrene, da der var kommet saltvand i brønden. Han lavede også en tømmerflåde af taget fra det lille hus ved møllen og et kar, som han brugte til at stage over til møllen ved Espø-dæmningen for at se til slusen og pumpeværket. Næste søndag stod vandet stadig højt, og han lånte en pram og sejlede over til Vigerø og igennem et af hullerne i dæmningen, hvor han så hvor medtaget Vigerø var efter stormfloden.

Om dette dæmningsbrud har vi en meget dramatisk beretning fra fiskerifoged og sognerådsmedlem Peter Johansen, der i et interview i Fyns Tidende, 14. januar 1957, fortæller, at højvande kan komme meget pludselig: *.... ingen tænkte på nogen verdens ting, men på mindre end en time var det blæst op til en orkan af nord-øst. Vinden var sprunget direkte over i det modsatte hjørne, og så blev der rigtig "spillet op". Hjemme hos os hamrede søerne direkte mod husmuren, så vi kunne ikke se ud igennem køkkenvinduerne, det var én tåge af skum! Og oppe fra loftsvinduet så jeg pludselig havet komme væltende ind gennem Gabet, vandet stod i en blågrå mur ned over fjorden, og der gik måske knapt et par minutter, før springfloden nåede ind til Nordre Dige. Dæmningen blev jævnet med et eneste brøl, og inden vi fik tænkt os om, var der vand omkring os, så langt vi kunne se til alle sider...*

Lidt senere spørger interviewereren: *Kan man risikere den slags overraskelser endnu?- Havet er nok stærkere end skibsrederen, siger Peter Johansen. En dag står der måske en supertankbåd på toppen af Munkebo Bakke...*

Også Kristine Gøtsche, der boede yderst på Dræby Fed har fortalt om begivenhederne i oktober 1921.

Hun fortæller, at stormfloden kom om natten, og familien blev vækket ved, at vandet løb ind i stuen. Inden de kom ud, stod vandet 30-40 cm op i huset, og når de åbnede køkkendøren, kunne de se, at bølgerne slog helt op til tag-skægget.

De blev reddet af nogle naboer, der kom med en hestevogn, men de kunne ikke få kreaturerne med. Dyrene overlevede dog, men alt foderet var blevet gennemvædet af saltvand. Så da familien bagefter tørrede det og fodrede dyrene med det, døde to køer og en hest af saltforgiftning.

Bygningerne blev stående men havde naturligvis lidt en del skade, og brønden var fyldt med saltvand, så der måtte hentes vand hos naboerne i lang tid. På markerne kunne der det første år kun høstes *"så meget korn, som der kunne være i et forklæde"*, og der gik 5-6 år, før udbyttet igen var normalt.

Alt dette betød jo et stort tab for familien, og man fik kun 800 kr. i erstatning for ødelæggelserne, hvorimod de skulle betale et større beløb til istandsættelse af dæmningen. De var derfor nødt til at optage lån, som det ikke var let at klare i de svære tider for landbruget i slutningen af 1920'erne. De måtte bl.a. sælge piletræerne i markhegnene som brænde og deres sidste ko for at klare dagen og vejen. I begyndelsen af november måned blev skaderne på dæmningen vurderet af Hedeselskabet, og man anslog, at det ville koste ca. 50.000 kr. at reparere de 3 store huller, som bølgerne havde lavet.

Kjerteminde Avis beretter, at folketingsmand Christmas Møller havde henvendt sig til Ministeren for offentlige Arbejder, som havde lovet at se velvilligt på ansøgninger om økonomisk støtte. Det var ikke kun landbrugerne, der havde lidt skade under stormen. Også fiskerne havde fået ødelagt både fangst og redskaber.

Godt 20 år senere, i november 1945, var det galt igen. Kjerteminde Avis beretter fredag den 9. november: *"Kerteminde oplever i Dag det haardeste Vejr siden 1921. Natten igennem har en stærk Nordøstenstorm fejlet ind over Kysten, en Storm som ikke er blevet mindre i Formiddagens Løb, tværtimod er Vindstyrken steget, saaledes at den nu i Eftermiddag er saa stærk, som den næsten kan blive paa disse Breddegrader.... Den største Katastrofe indtraf dog ved Middagstid ved Vierø, hvor*

Gennembrud i Vigerø - Lindø dæmningen 1945

der paa den store Vierø-Lindø Dæmning skete et stort Gennembrud, hvorved Vandet trængte ind over det inddæmmede Areal. Allerede 1½ Time efter var saavel Vierø som Lindø fuldstændig afskaaret fra Omverdenen, og man regner med, at hele Areal vil staa under Vand inden Aften, saaledes at henved 1000 Tdr. Land bliver oversvømmet.... I øvrigt har Stormen ogsaa anrettet Ødelæggelser paa Fiskernes Baade saavel ved Vierø som Lindø. Flere Baade har revet sig løs og er blevet slaaet i Stykker mod Dæmningen.”

Oversvømmelse af landevejen ud for Munkebo Kro under stormfloden i 1945

Niels Bessermann Johansen, Fredericia, der er søn af ovennævnte Peter Johansen var 16 år gammel i 1945. Han fortæller, at han sammen med sin far og nogle andre folk forsøgte at sikre diget med sandsække, da de kunne se, at vandet var ved at bryde igennem den østre dæmning, altså dæmningen mellem Vigerø og Lindø. Men det var håbløst. Pludselig gav diget efter, og vandet strømmede ind. De så ingen anden udvej end skyndsomst at køre væk fra øen op til Dræby.

Fyns Tidende havde en lang artikel om stormflodskatastrofen lørdag den 10., hvor det bl.a. fortælles, at man netop var i gang med et stort afvandsprojekt, som skulle sænke vandstanden 1 meter i det inddæmmede område. Der var allerede ofret o. 150.000 kr. på projektet til gravning af dybere kanaler, og det meste af dette arbejde måtte nu anses for spildt. Projektet blev senere fuldført, og det var i den forbindelse, at det lille røde pumpehus ved Lindø blev opført, og der blev monteret elektriske pumper til afløsning for de gamle vindmøller.

Samme dag berettede avisen om oversvømmelserne i Munkebo, hvor vandet stod op over landevejen ved kroen, og hvor sommerhusene ved Strandlyst var stærkt beskadigede af bølgerne. Ved Geels Å var vandet også trængt ind over engarealerne, så selve åen var forsvundet under vandoverfladen.

Kjerteminde Avis havde lørdag eftermiddag talt med formanden for digelauget, gdr. Lauritz Nielsen, Vigerø, som anslog, at skaderne ville løbe op i ca. 1 mill.

kr., deraf ca. ½ mill. kr. til reparation af digerne. Avisen havde også haft kontakt med landbrugsminister Erik Eriksen for at få oplyst, om regeringen ville træde til med hjælp til både landmænd og fiskere. Det kunne han ikke love, før han havde set indberetningerne, men han stillede velvilje fra regeringens side i udsigt.

Oversvømmede marker ved Geels Å efter stormen i 1945. Til højre i billedet står pastor Poul Melbye og ser på skaderne.

Fra Knud Kaspersen, der nu bor i Californien, men i 1945 var 15 år gammel og hjalp sin far i landbruget på Dræby Fed, har vi også en beretning via en mail til Viggo Andersen:

Far og jeg gik over til den lille dæmning med vores kikkerter. Vi kunne se, at der var folk oppe på dæmningen ovre ved Lindø, som prøvede at holde den, men mens vi stod og kiggede, så vi pludselig, at de rendte derfra, og det var så kun få minutter, inden vandet brød igennem bunden af dæmningen. Hele dæmningen rullede rundt, og det var et utroligt syn. Vand, skum, jord og store sten kom rasende ind over markerne med utrolig fart. Vi regnede med, at den lille dæmning ville stoppe det, så vi blev der og holdt øje med det. Det stoppede godt nok der, men kun for en kort tid, så så vi, at det begyndte at komme med fuld tryk ind over Østerlunds marker. Vi blev hurtigt klar over, at det var på tide at komme hjem, så vi rendte så hurtigt, som vi kunne. Det var lige ved, at vi ikke nåede det. Vi måtte rende i vand til knæene det sidste stykke. Jeg husker også, at din far og Poul (tror jeg det var) var dernede i marken med heste og vogn, og de nåede også lige at komme op på tørland i sidste øjeblik. Hele inddæmningen var fuld af vand, helt op til Dræby. Én ting, som jeg især husker, er de millioner af døde orm, som lå på "strandbredden" over det hele i et tykt, lyserødt lag. Mågerne havde en stor middag.

Siden 1945 har der ikke været alvorlige skader på dæmningerne. Men i 1995 var det lige ved at gå galt igen. Under en kraftig efterårsstorm i november måned opstod der et hul i Vigerødæmningen på et sted, hvor den var svækket af en gammel rævegrav. Heldigvis brød dæmningen ikke helt sammen, så der blev ikke tale om egentlige oversvømmelser. Også havnen ved Boels Bro blev beskadiget ved denne lejlighed.